

ИЛИЈА ПУШИЋ

ПРЕЗЕНТАЦИЈА АРХЕОЛОШКИХ ПРЕДМЕТА

Праћењем наше музеолошке литературе примијећено је да се из ње не може извући један општи систем, правило, па и метод презентације археолошких предмета у колекцијама, збиркама и музејима. Примјери и препоруке у тој литератури су најслободнија схватања кустоса, али увијек на специфичним примјерима које условљава простор, намјештај и оквири гдје се експонира изложба. Такође и врста музеја у многоме условљава приказ археологије, нарочито у тзв. завичајним музејима.

Моје примједбе због ограничености времена, биће усредсређене на проблем презентације археолошких експоната у комплексним музејима. При томе, не претендујем на критику и девалвирање свега што је до сада урађено код нас у настојању да се археологија на најбољи начин учини приступачном, интересантном, популарном и до максимума едукативном, без вулгаризације, а са циљем упознавања егзистенцијалног опуса човјека од његових првих појава на овом тлу. Такође, ово неколико приједлога није *ultima ratio* за нова, погоднија и приступачнија рјешења овог проблема.

У комплексним музејима посјетилац се најмање задржава у тзв. археолошким збиркама и одјељењима. Њега одвраћа од интензивне пажње збијеност и натрпаност експоната по витринама и њеним сталажама, одвраћа га мноштво предмета истог облика и фактуре, замарају га дуги текстови и графикони који су увијек у високо стручном стилу, неразумљиви су му фрагменти било каквог па и најједноставнијег археолошког предмета којег не може сам реконструисати, нервирају га дуги низови једне те исте врсте предмета, а нарочито ће му умањити интерес предмет који је експониран без икаквих примамљивих особина као што су фрагменти или тзв. студијски материјал.

С друге стране, запажено је да посјетилац у колекцији или збирци прилази предмету који има своју посебну презентацију, издвојен потребним хијатусом у простору са реконструкцијом амбијента у којему је пронађен. Затим ће посјетилац најприје пронаћи групу међусобно повезаних ек-

споната, али различитих по форми и функцији. Најзад, посјетилац ће пажњу посветити најприје предмету ако је он илустрован фотографијама, цртежима, макетама или другим помагалима која ће оживјети функцију тог предмета.

Задовољавајући прве визуелне перцепције, лакше ће се посјетиоцу проширити његов даљи интерес, не само ради тренутног дивљења, него и дубљег продирања у бит предмета и феномена археологије као стварности која му је омогућила да види њене резултате и прихвати је као важан елемент у допуни својих интелектуалних спознаја. Ако ранжер поставке умје да изабере предмет за који сматра да ће побудити интерес рецептора и мобилисати његова интелектуална чула - успех је постигнут. Најпримамљивији предмет за продор у пажњу посјетиоца су они који су међусобно повезани и чине једну цјелину, као напр. гробне цјелине, ратничка опрема, занатски алат са производима, остава итд. Или приказани у функцији, као што су предмети свакодневне употребе, накит, привјесци, апликације и ритуални предмети.

Посебну пажњу поклањам покушају да објасним како археолошки предмет губи велики дио своје вриједности ако је дислоциран далеко од свог локалитета, а понајвише кад је приказан далеко од културног подручја у којему је настао. Мада су завичајни музеји већ данас превазишли своје почетничке и сваштарске функције, они су били ти који су прихватили археолошке предмете са локалитета из својих атара. Због тога мислим и предлажем да археолошки предмети гдје је то год могуће, треба да се прикажу ако не у амбијенту локалитета, бар у његовој најближој околини. Сматрам да је боље да предмет буде лишен богатих и модерних оквира (у неким централним музејима). Најједноставније је приказивање на мјесту налаза. Археолошки локалитети, који су углавном послје археолошких ископавања знатно девастирани, временом постају стерилни, али се могу смишљено оживјети са експонатима на њему или у његовој близини; тако ће локалитет бити заштићен и култивисан, а непосредан доживљај предмета биће потпун.

Како организовати презентацију археолошких предмета ствар је умјешности археолога кустоса и стандарда музеја. Ево неколико примјера:

Збирка лапида откопаних на локалитету Св. Михаила на Превлаци може бити презентирана у једној од напуштених зграда на Превлаци која би се за те сврхе адаптирала.

На локалитету Св. Томе у Кутима конзерваторским и рестаураторским подухватом у цркви би се вратио иконостас са парапетном плочом који је ту пронађен *in situ*.

У Коминима, на самом локалитету, има начина да се сагради грађевина у којој би био смјештен материјал из античког Муниципијума С....

У цркви Св. Петра у Бијелој треба вратити колекцију прероманске декоративне пластике која је тамо пронађена.

Циборијум из Београда требало би прикључити осталој прероманској пластици у Улцињу и изложити га у лапидаријуму.

Будви и Рисну треба вратити експонате и изложити их онамо гдје су откопани, односно у једној просторији хотела „Авала“, а у Рисну у хотелу „Теута“.

Наравно да за овакве сврхе није погодан сав археолошки материјал, а нарочито не онај којем је потребна стална конзерваторска патронажа, али експонати као што су лапиди, керамика, већи метални предмети, пластика итд. што су ближи свом локалитету добијају на својој вриједности мноштруко. Заинтересовани посјетилац пожељеће да обиђе и локалитет.

Треба критиковати једну наизглед практичну констатацију и схватање да се овим начином презентације нашег археолошког материјала уситњава наше културно богатство. Али, ми кажемо да је много провјерених доказа да се такво схватање не може односити на археолошко богатство, јер један простор не чини богатим мноштво предмета у једном или неколико републичких или регионалних музеја, него мноштво локалитета, проучених, објављених и конзервираних, а који ће комуникацијама бити доступни свим знатижељницима.

Да би се археологија прихватила као дио опште културе и ерудиције треба активирати систем јавног информисања, и то почевши са дјечјим издањима, па преко фељтона у листовима и преко радио емисија до пригодних документарних филмова и других погодних информативних средстава.

Ilija Pušić

PRESENTATION OF ARCHEOLOGICAL SUBJECTS

Summary

In native place museum of Herceg-Novi there is an valuable archeological collection. Small exhibition space and unadjustedness of the building avoid well laid out exposition.

